

İBİŞ'İN RÜYASI (1972)

TARIK BUĞRA (1918 – 1994)

Hakkında

Yazar 1918-1994 yılları arasında yaşamış olan Tarık Buğra *Oğlumuz* adlı öyküsüyle Yunus Nadi Hikâye Yarışması'nda ödül aldıktan sonra *Çınaraltı* dergisi ve *Milliyet* gazetesinden teklif almıştır. Akşehir'de babasıyla *Nasreddin Hoca*, Talat Tekin'le *Zeytindalı*, *İstanbul Haftası* dergilerini çıkarmıştır. Şehir Tiyatrosu Edebi Kurulu'nda görev almıştır. *Yedigün* ve *Vatan* gazetelerinde neşriyat müdürlüğü yapmıştır. *Tercüman* ve *Yeni İstanbul* da çalışmış olduğu diğer gazetelerdir. Daha sonra *Yol* dergisi ve *Tercüman* gazetesi için köşe yazarlığı yapmıştır. 1991 yılında devlet sanatçısı unvanını aldı. 1993'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın sanatçısı seçildi. *Safahat*, *Rübâb-ı Şikeste*, *Şerâre*, *Piyâle*, *Cevdet Paşa Târîhi*, *Servet-i Fünûn*, *Terakkî* gibi çalışmalarla babası sayesinde tanışmıştır. "Sanat sanat içindir" ilkesine bağlı kalarak edebî ürünler vermiş olan yazar bu anlayışın toplumdan bağımsız olmadığını düşünür. Sanatın görevi ona göre göstermek ve düşündürmektir. Amaç, okurun kendi zihninde yeni bir dünya kurmasına yardımcı olmaktır. Eserlerinde genel olarak bireylerin çaresizliğini, bunalımlarını, sevinçlerini, kederlerini ve bunların karşısında yaşama arzularını anlatmaya çabalamıştır. Birey ve toplum arasındaki ilişkilere de eserlerinde değinir. Herhangi bir yazınsal akıma ya da ekole bağlı kalmamıştır.

Piyes Öncelikle Abdi İpekçi'nin isteği üzerine bir tefrika roman şeklinde kaleme alınmış olan edebi eser, daha sonra büyük bir beğeni toplaması üzerine tiyatroya uyarlanmıştır. Oyun boyunca Nahit'in duygu dünyası gözler önüne serilmeye çalışılır. Oyun toplamda üç ana bölümden oluşur. Bunlardan ilki 1. Perde, ikincisi 2. Bölüm ve üçüncüsü III. Bölüm şeklinde başlıklandırılmıştır. Oyun içinde oyun tekniği uygulanmıştır. İbiş'in komik bir tiplere olarak seyircinin karşısına çıkmasının yanı sıra Nahit'in gerçek hayattaki üzüntüleri ve acıları da sahneye koyulur. Vakalar 1930'lu yıllardaki bir tuluat tiyatrosunda geçmektedir. Sadi'nin bir Nazi olmasından II. Dünya Savaşı'nın kapıda olduğu anlaşılır. Sadi'nin daha sonra Serbest Fırka'yı desteklediği görülür. Oyunda aşk, yalnızlık, aldanış, başarı, kıskançlık, ihanet ve sanat gibi temalar işlenmektedir. Dönemin toplumsal, siyasal ve iktisadi ortamı da oyunun arka planında verilmektedir.

Arka Plan Abdi İpekçi'nin teklifi üzerine kaleme alınan *İbiş'in Rüyası* adlı eser ilk olarak bir roman biçiminde yayımlanmıştır. Eserin beğenilmesiyle birlikte Tarık Buğra daha sonra *İbiş'in Rüyası'nı* tiyatro oyununa dönüştürmüştür. İlk kez 11 Ekim 1972 tarihinde Devlet Tiyatroları'na bağlı Ankara Küçük Tiyatro'da sahnelenmiştir. Tarık Buğra'nın bu çalışması 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda Başarı Ödülü'ne layık görülmüştür. Sırrı Gültekin oyunu televizyona uyarlamıştır. Raik Alınacı tarafından sahneye koyulmuştur. Nahit'i canlandıran kişi Ergün Uçucu'dur. Hatice'yi Gülsen Alınacı canlandırır. Sadi'ye ise Dinçer Sümer tarafından hayat verilir. Ejder Akışık Vasıf karakterini oynar. Diğer karakterleri canlandıran oyuncuların isimleri şunlardır: Rıza Baba; Osman Daloğlu, Berber Kadri; Suna Tuna, Vedat Zeydanlı; Selçuk Ertan, Zozo; Defne Subaşı, Necla; Güven Culhaoğlu, Tekgül; Nur Köksal, Davulcu Topaç; Soner Ağın. Tarık Buğra söz konusu eserini kaleme alırken Naşit Özcan'ın yaşamöyküsünden esinlenmiştir.

Özet

1930'lar İstanbul'unda geçen bu oyun, tuluat geleneğine sadık olunan Nuran Tiyatrosu'nda başlar. Tiyatronun kurucusu ve baş oyuncusu Nahit Bey, Darülbeyazıt'tan atılan eski dostu Sadi'ye Necla'nın hatırına iş verir. Tiyatroda İbiş oyunları ve klasik eserler bir arada sahnelenirken, kantocu olmak isteyen genç bir kadın olan Hatice topluluğa katılır. Nahit, Hatice'ye âşık olur ve onun yeteneğine büyük güven duyar. İlk gösterisiyle Hatice büyük başarı kazanır. İkili zamanla yakınlaşır, ancak Hatice'nin aslında evli olduğu, sonradan da yalanlarla örülü bir geçmişi olduğu ortaya çıkar. Bu arada Sadi, Nahit ile Vedia'nın ayrılmasına sebep olduğunu itiraf edince Nahit onu topluluktan kovar. Ancak Necla'nın üzülmeye üzerine sonradan onu affedip geri kabul eder. Nahit ile Hatice'nin ilişkisi derinleşirken zamanla aralarında kıskançlıklar baş gösterir. Sadi bu kez Hatice'ye yaklaşarak Necla

ile geçmişteki ilişkisini anlatıp onu kıskandırır ve baştan çıkarmaya çalışır. Hatice'nin Sadi'ye duyduğu aşkı itiraf eden bir mektup yazdığını öğrenen Nahit, öfkeyle sarhoş Sadi'yi sahnede herkesin önünde rezil eder ve topluluktan kovar. Derin bir hayal kırıklığına uğrayan Hatice, önceden yastığının altına sakladığı tabancayı ateşler ve oyun onun tiradıyla sona erer.

Kişiler

<i>Nahit</i>	Oyunun başrolü Nuran Tiyatrosu'nun kurucusudur. İbiş rolünü oynar.
<i>Hatice</i>	Nuran Tiyatrosu'nda Semra Seha adıyla sahne alan bir kantocudur.
<i>Sadi – Rıza</i>	Eski bir darülbedayi oyuncusudur. Alkoliktir.
<i>Vasıf</i>	Nahit'le aynı medrese odasını paylaşmış arkadaşıdır.
<i>Rıza Baba</i>	Nuran Tiyatrosu'nun çalışanıdır. Çaycıdır.
<i>Vedia</i>	Nahit'in eski eşidir.
<i>Berber Kadri</i>	Nuran Tiyatrosu'nun çalışanıdır.
<i>Vedat Zeydanlı</i>	Cekamino karakterini canlandıran oyuncudur.
<i>Zozo</i>	Nuran Tiyatrosu'nun oyuncularından biridir. Rum'dur.
<i>Necla</i>	Nuran Tiyatrosu'ndaki oyuncularından biridir. Sadi'nin sevgilisidir.
<i>Tekgül</i>	Nuran Tiyatrosu'nun oyuncusudur.
<i>Davulcu Topaç</i>	Nuran Tiyatrosu'nda görev yapmaktadır.
<i>Çığırkan</i>	Nuran Tiyatrosu'nun çığırkanıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Perdenin Açılışı 1930'larda Nuran Tiyatrosu'nda tuluat tiyatrosunun belirli bölümleri sahnededir. Nahit'in ve Hatice'nin makyaj odaları, paravanlar sahnededir. Tiyatronun oyunları bir tül perdenin ardından renkli ve zayıf bir ışıkla görülür. Görüntüler oldukça soluktur. Perdenin açıldığı sırada uzaklardan elen bir davul ve trompet sesi duyulur. Çığırkan bağırmaktadır.

Çığırkan'ın Duyurusu Çığırkan seyirciye seslenir ve oyunun başlamak üzere olduğunu haber verir. Nuran Tiyatrosu'nda bu akşam dans, raks, varyete, kanto, komik-i şehir ve sanatkarı yegâne olacağını duyurur. Işıkların açıldığı sırada Nahit Bey odasına gelir. Rıza Baba her zamanki gibi iskemlesinde oturmaktadır. Uykulamaktadır ve sanki donmuştur. Nahit Bey'in beşinci kez "İbiş'in Ümitsiz Aşkı" adlı güldürüyü sahneye koyacağı anons edilir.

Nahit'in ve Diğer Oyuncuların Tiyatroya Gelmesi Pardösüsünü asmış olan Nahit'in kapısı sürekli aralıktır. Makyaj aynasının karşısında hazırlıklarına devam ederken Rıza Baba'ya seslenir. Rıza Baba eşiğe gelir. Nahit Rıza'dan çay getirmesini ister. Nahit ceketini çıkarıp astığında Zozo'nun eşikte olduğu görülür. Nahit onu ve diğerlerini aynadan görür. Nahit Zozo'yu selamlar. Zozo Nahit'e bu gece sahnede çok iyi bir performans sergileyeceğine teminat verir. Diğer kadın ve erkek oyuncuların sokaktan geldikleri görülür. Nahit'in odasına gelen kadın oyuncular üzerlerindeki donukluğu atıp kendilerini bulurlar. Salon yavaş yavaş seyircilerle dolmaktadır. Çığırkan bir iki inleyişinden sonra salondan müzik sesleri duyulmaya başlar.

Nahit'in Sadi'ye Nuran Tiyatrosu'nda İş Vermesi Necla Nahit'e selam verir. Nahit Necla'ya neler olduğunu sorar. Necla Nahit'e Sadi'nin geldiğini, onun işten çıkarılmış olduğunu söyler. Necla'nın işareti üzerine Sadi odaya girer. Nahit Necla'nın hatırına Sadi'ye iş teklifinde bulunur. Darülbedayi'den sonra Nuran Tiyatrosu'nda çalışmayı kabul etmesi durumunda Sadi'ye burada çalışabileceğini söyler. Zira Darülbedayi'de klasik oyunlar oynanırken Nuran Tiyatrosu'nda tuluat yapılmaktadır. Nahit Sadi'ye çay ikram etmek ister. Sadi teklifi reddeder. Ancak Sadi konyak ikramını geri çevirmez.

Nahit'in Sadi'ye Klasik Oyun Oynama Teklifi Nahit Sadi'ye İbiş oyunları oynamanın kendisine zor gelebileceğini, kendisi için zaman zaman Çehov veya Pirandello'dan oyunlar oynanabileceğini söyler. Sadi kadehi alırken Nahit'e yaptığı teklif için teşekkür eder. Ki bu yazarların oyunları Nuran Tiyatrosu'nda oynanmaktadır. Sadi Nahit'e bunu bildiğini ve Muhsin Bey'in kendisini izlemek istediğini söyler.

Sadi'yle Nahit'in Darülbedayi'deki Seçme Tecrübesi Sadi Nahit'e Muhsin Bey'i hatırlayıp hatırlamadığını sorar. Geçmişte birlikte oyuncu seçmelerine girmiş ve her oyuncu Muhsin Bey'in bulunduğu jürinin önünden geçmiştir. Nahit Sadi'ye her şeyi hatırladığını, Jül Sezar oyununa hazırlandıklarını ve figüranlık için başvurduklarını söyler. Muhsin Bey'in hevesli ve yetenekli oyuncuları

aradığını hatırladığını, ancak bundan neyi kastettiğini anlamadığını söyler. Sadi'ye onun uzun boylu ve genç erkekler aradığını söyler.

İkilinin Darülbedayi'deki Oyunculuk Tecrübesi On yedi yaşında oyuncu olmak için evden kaçmış olan Nahit Hamlet ve Jül Sezar oynamak için paşa babasına karşı gelmiştir. On sekiz yaşındaki Nahit Darülbedayi'deki seçmelere başvurduğunda Sadi yirmi yaşındadır. Kabul edildiklerinde ikisi de çok sevinmiştir. Özellikle Nahit seçildiğine çok sevinmiştir. Parası bitmiş ve aç olan Nahit için seçmeleri kazanmak çok önemlidir. Boylu poslu delikanlılar karşısında hiçbir şansının olmadığını düşünen Nahit yeteneği ve hevesiyle seçmeleri kazanmayı başarmıştır. Sadi Muhsin Bey'in tiyatrodan anlamadığını, zira başrolü Nahit yerine kendisine vermiş olduğunu söyler. Nahit Muhsin'in bir sahne anlayışı olduğunu ve ona hak vermek gerektiğini söyler. Berber Kadri içeri girip başlamaları gerektiğini söyler. O da zamanında aynı seçmelere katılmış ancak yaşı nedeniyle kabul edilmemiştir.

Nahit'in Sadi'ye Necla'yla Ne Zaman Evleneceğini Sorması Nahit Sadi'ye Necla'yla ne zaman nikahlanacağını sorar. Sadi Necla'yla evlenmeye can attığını ve kendisine inanılmasını istediğini söyler. Nahit Sadi'ye parayı dert etmemesini, tiyatroda herkesin Darülbedayi oyuncularından daha çok kazandığını söyler. Nahit Sadi'ye artık beraber çalışacaklarını söyleyince Sadi ona teşekkür eder.

Sadi'yle Necla Arasındaki İlişki Sadi odadan çıktığında Nahit makyajını yapmaya başlar. Necla Sadi'ye görüşmenin nasıl geçtiğini sorar. Sadi Nahit tarafından kabul edildiğini Necla'ya onun kendisini çok sevdiğini söyler. Necla Sadi'ye Nahit'in herkesi çok sevdiğini, bilhassa da Sadi'yi çok sevdiğini söyler. Sadi Necla'ya inanmaz. Sadi'ye göre Nahit kendisini Necla'nın hatırı için tiyatroya kabul etmiştir. Kadri perdenin önünde üçüncü çingırağı çalınca Tekgül "Denize dolayım mı. Bir balık alayım mı?" adlı şarkıyı söyler. Necla Sadi'ye kendisini bekleyip beklemeyeceğini sorar. Sadi tiyatro oyuncularını kedi yavrularına benzetir. Necla hepsinin iyi insanlar olduklarını, aksi halde Nahit'in onları burada tutmamış olacağını söyler. Sadi yemek yedikten sonra kendisini gelip alacağını söyler. Necla Sadi'ye çok içmemesini söyler. Sadi'nin "Nasıl?" sorusu üzerine geç kalmamasını ve oyuncu seyretmeye gelmesini söyler.

Zozo'nun Sahne Alması Sadi'nin gitmesi üzerine Tekgül oyununu bitirir ve sahneden ayrılır. Sırası gelmiş olan Zozo oyun kıyafetiyle görülür. Zozo Sadi'ye oyunu seyredip seyretmeyeceğini sorar. Sadi ona olumlu yanıt verir. Perde açıldığında Zozo sahneye fırlar ve "iki koca alacağım..." diye başlayıp devam eden şarkısını söylemeye başlar. Sadi oyunun bir kısmını izledikten sonra oradan ayrılır. Zozo ve diğerleri ikinci oyuna hazırlanır. Zozo "Dün akşam Osmanbey'de yakaladım sana..." diye başlayıp devam eden şarkısını söyler.

Oyun Hazırlıkları Bu sırada Kerime Hanım kılığına girmiş olan Necla Nahit'in odasına gelir. Cesareti kırılmıştır. Tam geri dönecekken Nahit Necla'ya seslenir. Nahit Necla'ya Sadi'nin gidip gitmediğini sorar. Necla Sadi'nin gittiğini ancak yemek yiyip geri döneceğini söyler. Nahit Necla'ya üzülmemesini, her şeyin yoluna gireceğini söyler. Oyununu bitiren Zozo Nahit'in odasına gelir. Nahit ile Necla sahneye çıkmaya hazırlanmaktadır. Nahit İbiş kılığına bürünmüştür. Kadri'ye peder kılığına girmiştir. Leyla sahne alır. Onun oyununu bitirmesi üzerine sahne hazırlanır.

Vasıf'la Nahit'in Sadi Üzerine Konuşması Vasıfı gören Nahit ona bir haberinin olduğunu söyler. Vasıf Sadi'nin geldiğini bildiğini söyler. Onu Arnavut köftecide içki içerken görmüştür. Nahit Vasıf'a Sadi'ye karşı önyargılı olduğunu, özünde onun iyi bir insan olduğunu söyler. Vasıf Sadi'nin neden Darülbedayi'den atıldığını sorar. Nahit sebebini bilmediğini ancak Faşistlik ya da Nazilikten dolayı atılmış olabileceğini söyler. Nahit arada Necla'nın olduğunu, yakında ikilinin nikahlanacağını söyler. Vasıf söylenenlere inanmaz. Nahit ise inanmak ister.

Vasıf'ın Nahit'i Sadi Konusunda Uyarması Vasıf Sadi'nin Necla'yla nişanlanacağına inanmama konusunda diretir. Nahit Vasıf'a Sadi'nin Necla'yla nişanlanacağını bizzat kendisinin söylediğini ve hiçbir şeyi kendi kafasında uydurmadığını söyler. Vasıf Sadi'nin kapının eşiğinde miyavlayan bir kedi olduğunu söyler. Nahit ise Vasıf'a bir zamanlar kendisinin de aynı durumda olduğunu ve bu durumdaki birini geri çeviremeyeceğini söyler. Vasıf Nahit'e kendisinin yokluk ve açlık nedeniyle değil, üstünlükleri ve kabiliyetleri nedeniyle gittiği yerlerden geri çevrildiğini söyler. Nahit herkesin bir kabiliyeti olduğunu söyleyerek karşılık verir. Boyunun kısalığı ve çirkinliği nedeniyle gittiği topluluklar tarafından reddedilmiş olan Nahit aynı şeyleri başkalarına yaşatmak istemez. Vasıf Nahit'i Sadi'nin hasedi

konusunda uyarır. Onun aşırı kıskanç olduğunu ve güzel bir şey gördüğünde entrikalar çevireceğini söyler.

Peder'in Sahneye Çıkması ve Seyirciyle Olan Mücadelesi Peder sahneye çıkmıştır ve seyirciye seslenmektedir. Onun monoloğuna seyirciler alaycı aminlerle karşılık verse de Peder aldırış etmez. Alaycı bir üslupla Peder'in sözünü kesen seyirciler kendi aralarında atışmaya başlarlar. Seyirciler kendi aralarında kavgaya tutuşmak üzereyken otoriter bir ses araya girer. Peder sözlerine devam eder. Ancak seyirciler onun sözünü kesmeye devam etmektedir. Yaş almış olan Peder varlıklı olmasına rağmen kızını biriyle evlendirmek istemektedir. Fakat ona uygun birini bulamamıştır. Seyirciler arasında kıza talipler çıkar. Fakat bazı seyirciler de kızın metelik etmeyeceğini söyleyerek talipleri uyarır. Feyzullah Efendi kızı Şukufe'yi evlendirmek istese de devir değişmiştir. Cumhuriyet döneminde artık kızlar evlenecekleri kişileri kendileri seçmektedirler.

İbiş'in Sahneye Girmesi ve Feyzullah'ın Şukufe'yi Evlendirmek İstemesi En sonunda Peder kızını evlendirme konusunda fikir danışmak ister. İbiş'e seslenir. Kömürlükteki İbiş Peder'in isteği üzerine gelir. İkili arasında geçen diyaloglardaki yanlış anlamalar komedi unsuru olur. İbiş Feyzullah'ın her söylediğini yanlış anlar. Feyzullah İbiş'e kerimesini çağırmasını söyler. İbiş sahneyi terk ettikten sonra Feyzullah'ın kızı rolündeki Necla sahneye girer. Feyzullah Şukufe'ye kısa süre önce eşini kaybetmiş olmaktan duyduğu üzüntüden bahseder. Feyzullah Şukufe'ye ileride evleneceğini ve kendisinin de bir anne olacağını söyler. Feyzullah Şukufe'ye artık evlenmesi gerektiğini söyler. Annesinin ölümünü hatırlayan Şukufe hüzünlenir. Söylenen her şeyi yanlış anlayan İbiş gülünç durumlara düşer.

İbiş Oyunu Şukufe Feyzullah'a hayatında biri olduğunu söyler. Feyzullah Şukufe'nin kiminle görüştüğünü, görüştüğü kişinin kim olduğunu öğrenmek ister. Şukufe Muammer adında bir gençle görüştüğünü, kendisinin Darülfünun'da Tıp öğrencisi olduğunu söyler. Ancak Şukufe Muammer'in ailesini tanımamaktadır. Gencin fakir olduğunu söyler. Muammer'in fakir bir genç olduğunu öğrenen Feyzullah kızını onunla evlendirmeyi kabul etmez. Feyzullah öfkelenir. İbiş kapıda Sadettin adlı birinin beklediğini söyler. Şukufe aslında İbiş'le evlenmek istemektedir. İbiş oyun boyunca sürekli farklı kılıklara girer.

Çığırkan'ın Takdimi Ardından Çığırkan araya girer. Bu gece Nahit Bey'in hayatının anlatılacağı İbiş'in Rüyası adlı oyunun sahneleneceğini söyler. Böylece oyun içinde oyun tekniği uygulanmış olur. Çığırkan Nahit'in hayatından kısaca bahseder. Sadi'nin topluluğa katılışından bahseder ve yakında Hatice'nin de topluluğa dahil olacağını önceler.

Sadi'nin İtirafı Nahit'le Sadi bir aradadır. Nahit Piradello'nun Cekamino Kendine Gel adlı oyununu sahneye koyacakları için oldukça heyecanlı olduğunu söyler. Nahit Profesör Toti karakterini canlandıracaktır. Ancak Sadi oldukça düşüncelidir. Normalde Nahit'e sürekli "dede" diye hitap eden Sadi ona adıyla hitap eder. Nahit ters giden bir şeyler olduğunu anlar. Sadi Nahit'e bir şey itiraf etmesi gerektiğini söyler. İtirafından sonra istendiği takdirde topluluktan ayrılacağını söyler. Sadi Nahit'e Vedia'yla ayrılmasının sebebinin kendisi olduğunu söyler. Nahit'in Vedia'yla mutsuz bir ilişki sürdürdüğünü gören Sadi çiftin ayrılması için bir yalan uydurmuştur. Sadi Vedia'ya Nahit'in genç, güzel, Avrupa'da okumuş ve Darülfünun'dan mezun olmuş bir metresi olduğu yalanını uydurmuştur.

Nahit'in Sadi'yi Topluluktan Kovması Nahit Sadi'nin söyledikleri karşısında kısa süreli bir şok geçirir. Öfkeyle üzüntü arasında gidip gelir. Başlangıçta Sadi'ye kızmamış ve onu anlamış gibi görünür. Sadi'ye iyi yaptığını ve o ilişkinin zaten yürümeyeceğini söyler. Öfkeli bir ses tonuyla Nahit Rıza Baba'ya seslenir ve bir çay ister. Ardından Kadri ve Zozo'yla konuşur. Sadi'yle yeniden göz göze gelen ve onun elini sıkmayı reddeden Nahit onu topluluktan kovar. Cekamino'yu Vedat oynayacaktır.

Necla'nın Üzüntüsü ve Nahit'e Sadi Konusunda Hak Vermesi Nahit Necla'nın oldukça üzgün olduğunu görür. Onun neden üzgün olduğunu bilmektedir. Uzun yıllar Sadi'nin kahrını çekmiş olan Necla yaşananlar karşısında gözyaşlarını tutamaz. Yıllar Sadi'yle evlenmeyi sabırla beklemiş ve onun bütün taşkınlıklarına, bencilliklerine katlanmıştır. Sadi'nin Nahit'e karşı düşmanlık beslediğini ve onun kıskanç bir insan olduğunu kabul eder. Nahit Necla'ya izin vermeyi teklif eder. Onun yerine sahneye başka birinin çıkabileceğini söyler.

Hatice'nin Kantocu Olarak Topluluğa Başvurması İkili konuşurken Hatice'nin geldiği görülür. Yeni kantocu kızla görüşülecektir. Necla Hatice'nin başkasının yanında konuşmaktan rahatsızlık

duyduğunu fark ettiğinde odadan ayrılır. Nahit Hatice'ye babacan bir tavırla yaklaşır. Ona adını sorar. Hatice'nin sahne adı Semra Seha'dır. Nahit Hatice'ye bundan sonraki hayatına Hatice olarak devam etmek isteyip istemediğini sorar. Hatice kendini sahnede görmek istemektedir.

Hatice'nin Kantocu Olarak Denenmesine Karar Verilmesi Nahit Hatice'ye tiyatro oyunlarında küçük vermeyi teklif eder. Ancak Hatice kanto yapma konusunda ısrar eder. Hatice'nin ısrarı üzerine Nahit onun isteğini kabul eder. Nahit Hatice'yi kantocu olarak denemek ister. Hatice Nahit'ten başka kimse tarafından izlenmek istemez. Çalgıcılar tarafından bile görülmek istemez. Nahit Hatice'ye yüzlerce kişi tarafından izleneceğini hatırlatır. Onun bu isteğini gülünç bulur ancak kabul eder.

Nahit'in Hatice'yi Sahne Konusunda Uyarması Hatice "Damdan dama atlar yar" adlı şarkının çalınmasını ister. Ancak çalgıcılar istenen şarkıyı daha önce hiç duymamıştır. Bunun üzerine Hatice herhangi bir şarkının çalınabileceğini söyler. Nahit performansla geçmeden önce Hatice'yi sahnede yaşanabilecek bazı aksaklıklar konusunda uyarır. Seyirciye dikkat etmesi gerektiğini, zira çoğu zaman seyircinin taşkınlık yapabildiğini söyler. Aynı zamanda oyuncunun her koşulda sahne alması gerektiğini hatırlatır. Hatice işe girmeyi çok ister ve bütün zorluklarla baş edebileceğini söyler.

Nahit'le Hatice'nin Anlaşması Nahit Hatice'ye Darülbeydi'ye gidip gitmediğini, tiyatro izleyip izlemediğini sorar. Hatice Nahit'in bu sorusuna olumsuz yanıt verir. Nahit Hatice'ye istediği şarkıyı Topaç'a mırıldanmasını söyler. Bir iki tekrarın ardından Topaç'ın istenen şarkıyı çalacağını söyler. Nahit Hatice'nin provasını ilk işgünü olarak sayar ve ona yevmiye vermek ister. Başlangıçta bir banknot vermek istese de Hatice'nin paraya ihtiyacı olduğunu öğrendiğinde ona isteği üzerine otuz lira verir. Ertesi sabah onda buluşmak üzere ayrılırlar. Nahit Rıza'dan Hatice'yi takip etmesini ister. Onun nerelere gittiğini merak eder. Vasıf'la konuşan Nahit Hatice'nin çok yetenekli olduğunu ve yakında oldukça ünlü bir kantocu olacağını söyler.

Nahit'in bulunduğu sahnede ışık oldukça soluktur. Odası daha da loştur. Sahnenin geri kalanı karanlıktır. Çalgıcıların sesleri Hatice'nin okuduğu türkü duyulur. Vasıf sokak kıyafetleriyle sahneye girer. Monologla seyirciye hitap eden Vasıf geçmiş acı günlerin son bulmasını dilediğini ifade eder. Nahit Rıza Baba'ya seslenirken pardösüsünü asar. Cekamino'yu oynayacak çocukla görüşmek istediğini söyler. Vedat Yezdanlı metnin çoğunu ezberlediğini söyler. Nahit Vedat'a korkmamasını, rahat olmasını ve kendisine güvenmesini söyler.

Hatice'nin kanto Hazırlıkları ve Yeni Oyunda Kendisine Rol Teklif Edilmesi Ardından Hatice sahneye girer. Saat ondur. Nahit onun tam vaktinde geldiğini anlar. Ancak onu oyuncuların arka kapıdan, seyircilerin caddedeki kapıdan içeri girdikleri konusunda uyarır. Hatice kanto hazırlıklarına devam etmektedir. Çalgıcıların sesleri duyulur. Haftaya Hatice'ye sahne alması teklif edilir. Ancak başarısız olması durumunda işine son vermesi gerektiği söylenir. Nahit, güzelliğinden dolayı birine iltimas geçtiğinin söylenmesini istemez. Nahit Hatice'ye Cekamino oyununda müderrisin karısı rolünü teklif eder. Hatice başlangıçta kabul etmeyecek gibi olsa da Nahit'in ısrarı üzerine teklifi kabul eder. Nahit Hatice'ye metni verir ve rolüne iyi çalışmasını söyler. Her şeyin yolunda gitmesi umut edilir. Nahit Hatice'ye yaşını sorar. Sorunun yersiz olduğunu düşünse de Hatice yaşının yirmi altı olduğunu söyler.

Nahit'in Hatice'ye Âşık Olması Hatice'ye bir oda verilir. Makyaj malzemeleri alması gerektiği ve bu işlerle genelde Perihan Hanım'ın ilgilendiği kendisine söylenir. Yarın saat onda yeniden buluşmak üzere sözleşirler. Isık çalmaya başlayan Nahit Vasıf'a bir şey itiraf eder. Medresenin küf kokulu odasında kaldıkları yıllarda bir keresinde onun zeytin ekmeğini çaldığını söyler. Vasıf soğan da olduğunu söyler. Ancak Vasıf Nahit'in ekmekle soğanı aldığını zaten görmüştür. Vasıf Nahit'e bir şey dememiş ve yemeği karlı havada, dışarıda değil içeride yemesini istemiştir. Nahit şimdilerde sevmeye açıktır. Nahit Hatice'yle ilgili öğrendiği şeyleri Vasıf'la paylaşır. Hatice annesiyle yaşamaktadır. Laleli'de oturmaktadır. İlk aldığı parayla kremalı pasta yemiştir. Hatice'nin neler aldığından bahseder. Nahit Vasıf'a onu gördüğü ilk anı ve o sırada neler hissettiğini duygusal bir üslupla anlatır.

Nahit'in Hatice'nin Geleceğini Düşünmesi Nahit Vasıf'a Hatice'nin büyük bir iş başaracağını ve onun tiyatro topluluğunu iyi yerlere getireceğine inandığını söyler. Nahit söylemleriyle Hatice'ye âşık olduğunu belli eder. Ancak aynı zamanda ona güvenmektedir. Nahit Hatice'nin sahne alacağı günü sabırsızlıkla bekler. Ancak aynı zamanda o günün gelmesini istemez. Zira Hatice'nin kötü bir performans sergilemesinden ve rezil olmasından korkar. Zozo, Nahit ve Peder İbiş oyununa devam eder. Zozo Şukufe, Nahit İbiş ve Peder de Paşa Baba rolündedir. Şukufe hayatının aşkını ararken Paşa Baba Şukufe'yi evlendirmek istemektedir.

Nahit'in Hatice Konusundaki Endişesi

Başka bir sahnede Nahit Raşit'le konuşmaktadır. Hatice'nin sahne alacağı gün gelip çatmıştır. Nahit büyük bir telaş halindedir. Hatice'nin iyi bir performans sergilemesi en büyük dileğidir. Geçmişte Leyla'ya da aynı şansı vermiş olan Nahit haklı çıkmıştır. Leyla topluluğu ileri taşımış ve maaşların artmasını sağlamıştır. Nahit Hatice'nin de aynı başarıyı göstereceğinden emindir. Sahnede başarısız olması durumunda İbiş kılığına girerek sahneye atlayacak ve durumu kotaracaktır. Hatice'nin sahnede başarısız olacağı düşüncesi onu korkutur. Zira onun başarısız olmasıyla hem dışarıda hem de topluluk içinde dedikodular yayılacaktır. Nahit'in Hatice'ye âşık olduğu ve bundan dolayı onu topluluğa kabul ettiği söylenecektir.

Hatice'nin İlk Performansı

Sonunda büyük gün gelip çatmıştır. Diğer oyuncular sahnede oyunlarını oynarken Hatice gelir. Ancak hiç makyaj yapmamıştır. Nahit Hatice'ye çıkışacak gibi olsa da onun özgüveni karşısında rahatlar. Tekgül, Hermine ve Zozo'dan sonra Hatice sahne alacaktır. Zozo ile Leyla Hatice'yi sahneye çıkaracaktır. Oyunlardan sonra Hatice sahneye çıkarılır. Başlangıçta sahnedeki duruşundan endişe edilse de Hatice başarılı bir performans sergiler. İki kanto performansının ardından seyirci coşar. İbiş'in sahneye atlayıp durumu kotarmasına gerek kalmamıştır. Hatice çok mutlu olur. Nahit de Hatice için oldukça mutlu olur. Ardından İbiş yeniden sahne alır. Bu sefer sahneyi Peder, yani Paşa Baba'yla paylaşır. Hatice evine gider. Nahit ile Hatice ikilisinin yakınlaştığı görülür.

Nahit ile Hatice İkilisinin Yakınlaşması

Diğer sahnede Hatice'nin tiyatroya geldiği görülür. Nahit İbiş kıyafetiyedir. Hatice Nahit'i ilk kez İbiş kıyafetiyle görmüştür. Nahit Hatice'ye İbiş kılığında görünmek istememiştir. Hatice'nin sorusu üzerine Nahit bıyıklarını nasıl yediğini anlatır. Aslında rol icabı taktığı bıyıklar helvadır. Böylece onları yiyebilmektedir. Nahit konyak içerken Hatice ona konyağın nasıl bir tadı olduğunu sorar. Ardından Hatice karlı havaları ne kadar sevdiğine ve neden sevdiğine değinir. Karlı havalarda Hatice kendini insansız, zamansız ve mekânız bir yerdeymiş gibi hissetmektedir. Bu duygu ona haz verir.

Nahit'in Hatice'ye Kendi Geçmişini Anlatması

İkili konuşmaya devam eder. Hatice Nahit'in babadan zengin bir paşa oğlu olduğunu sanmaktadır. Nahit Hatice'ye başından geçen badireleri ve tiyatroyu kurarken çektiği yokluğu anlatır. Paşa babasına karşı gelip evden kaçmış olan Nahit Vasıf'ın medrese odasına sığınmıştır. Açlık ve yokluk nedeniyle onun ekmeğini ve soğanını çaldığı olmuştur. Nahit Hatice'ye bütün geçmişini anlatır. Ancak daha sona bundan pişman olur. Zira Nahit Vasıf'a Hatice'nin kendisini takip ettirdiğini anlamış olabileceğini söyler. Buna karşılık Nahit de Hatice'ye bütün geçmişini anlatmış ve kendini açık etmiştir. Nahit Vasıf'a Hatice'nin anlattıklarından bahseder. Nahit Hatice'nin yalnızca kendisine gülmesini, başka hiç kimseye gülümsememesini ister. Cekamino oyununun hazırlıklarına devam edilir. Nahit Hatice'nin iyi bir tiyatro oyuncusu olacağı konusunda emindir.

Hatice'nin Nahit'e Sırrını Açması

Diğer sahnede Hatice Nahit'in odasına girer. Hava güzeldir. Haliç tarafından esen bir rüzgâr vardır. Hatice Nahit'e kendisiyle ilgili bir gerçeği anlatır. Hatice Nahit'e boşanmak üzere olduğunu söyler. Eşinin Ankara'da olduğunu, önemli bir hariciyeciyi olduğunu ve gözü yükseklerde olan hırslı bir adam olduğunu söyler. Sekiz yaşında bir oğlu vardır. Son bir yıldır ayrı evlerde yaşamaktadırlar. Babasının da eski bir hariciyeciyi olduğunu ve devlet sırlarını eşiyile bile paylaşmadığını söyler. Hatice evlendiğinde on altı yaşındadır. Kendi durumuna çok üzülen Hatice Nahit'in Vedia'yla yeniden bir araya gelmesini diler.

Hatice'nin Nahit'le Çatışmaya Başlaması

Hatice'nin aslında evli olduğunu öğrenen ve kendisine Vedia'yla yeniden bir araya gelmesi dilenen Nahit öfkelenmiştir. Cekamino provaları sırasında hem Vedat'a hem de Hatice'ye çıkışır. Nahit Hatice'ye role girmesi konusunda ısrar eder. Ancak Hatice provada olduklarını ve oyunda istenen şeyleri yapabileceğini söyler. Odasına geri dönen Nahit "yalnızca bana gülümse" derken Hatice'ye yakalanır. Nahit Hatice'ye bu sözün oyunda geçtiğini söyler. Hatice oyunda böyle bir söz olmadığını bildiğini söyler. Nahit ise ona oyunlarda istediği gibi değişiklikler yapabildiğini söyleyerek karşılık verir. Raşit, Nahit ve Hatice İbiş oyunu oynarlar. Ardından Nahit'in odasında buluşulur. Nahit konyak çıkarır. İçmeye başlar. Hatice de ilk defa ona eşlik eder.

Hatice'nin Nahit'e Sırlarını Açması

İçki içtikten sonra çift kendini sokakta bulur. Nahit Koska'nın orada oturmaktadır. Hatice Nahit'e Koska üzerinden evine gidebileceğini söyler. Hatice içki içmeye devam etmek ister. Nahit'in evine varılır ve ikili eve girer. Hatice Nahit'in çalışma odasına girer ve çalışmalarına bakar. Fotoğraflar arasında kendi fotoğraflarını görür. Nahit her oyuncu ve karakter hakkında düşünüp plan yaptığını söyler. Hatice de bunlardan biridir. Alkolün etkisiyle ikili yakınlaşır.

Ancak Hatice Nahit'i tersler. Nahit'in kendisini yatağa atmayı düşündüğünü ve tiyatrosuna gelen her kadına aynı şeyi yaptığını düşündüğünü söyler. Nahit Hatice'nin ithamlarını reddeder. Hatice geçmişini anlatmaya başlar. Hatice yirmi dört yaşındadır. Yatalak bir annesi vardır. Okuması gereken bir de kız kardeşi vardır. Açlık ve yokluk çeken Hatice Nahit'e sıfırdan doruğa çıkan yalnızca onun olmadığını, kendisinin de hiçlikten gelip büyük bir kantocu olduğunu söyler.

Hatice'nin Nahit'i Öpmesi ve Ona Onu Çok Sevdiğini Söylemesi Yaşanan acılar ve zorluklar benzerdir. Nahit Hatice'yi alıp evine götürür. Hatice kapının önünde onu öper. Onu çok sevdiğini söyler. Nahit bu söze ölümün bile son olmayacağını söyler.

Nahit'le Hatice'nin Arasının Açılması III. Bölüm'de sahnede I. Bölüm'deki düzen vardır. Nahit'in üstünde soluk bir ışık vardır. Odada aynı zamanda Vasıf da vardır. Vasıf sokak kıyafetleriyle. Vasıf seyirciye hitap ederek bölümün açılışını yapar. Saat on buçuk olmuştur. Nahit Rıza Baba'dan çay getirmesini ister. Vasıf'ı gören Nahit aşkın kendisine büyük bir üzüntü verdiğini söyler. Hatice'nin artık tiyatroya erken gelmediğini fark etmiştir Nahit. Nahit Hatice'ye yakınlaşmaya çalışsa da ilişkileri eskisi gibi olmaz. Hatice'nin boşanma davası bugün sonuçlanacaktır. On buçukta bitecek olan davanın sonucunu Nahit merakla bekler. Aynı günün gecesinde Hatice Cekamino oyununda sahneye çıkacaktır.

Hatice'nin Boşanmış Olması ve Oyun Hazırlıkları Nahit Kadri'ye akşam sahnelenecek oyunun hazırlıklarına dair sorular sorar. Kadri Nahit'e gerekli bilgileri verir ve her şeyin hazır olduğunu söyler. Muhsin Bey oyuna gelemeyecektir. Cekamino'nun ceketi de düzeltilmesi için Terzi Nedim'e gönderilmiştir. Ceket akşama hazır olacaktır. Hatice gelir. Eşinden boşanmış ve nafaka da almıştır. Nahit ve diğerleri ona geçmiş olsun dileklerini iletir. Hatice'nin yorgun olduğunu düşünen Nahit ona dinlenebileceğini, oyunu erteleyebileceklerini ve kendisinin Arşın Mal Alan ya da Sürpük Dudu oyununu oynayabileceğini söyler.

Vasıf Hatice Hakkındaki Gerçekleri Bilmektedir Vasıf Hatice hakkındaki gerçekleri bilmektedir. Aslında Hatice eşinden bir yıl önce ayrılmıştır. Bir çocuğu da yoktur. Zira kısırdır. Eşiyle boşanmasının sebebi de bir çocuk dünyaya getiremeyecek olmasıdır. Vasıf Hatice'nin neden yalan söylediğini ve rol yaptığını anlamaya çalışır.

Cekamino'nun Sahneye Koyulması Vedat Yezdanlı, Nahit Bey ve Semra Seha'nın başrolleri paylaştığı oyunun duyurusunu Çığırkan yapar. Cekamino başarıyla sahneye koyulur. Oyuncular tebrikleri kabul eder. Hatice'nin ilk performansı büyük beğeni toplar ve tebrik edilir.

Vasıf'ın Nahit'e Hatice'yle İlgili Gerçekleri Göstermeye Çalışması Nahit'le Vasıf baş başa kalır. Sahnelenen oyun değerlendirilir. İlk defa sahneye çıkmış olan Hatice'nin nasıl bu kadar iyi bir performans sergileyebildiğini Vasıf sorgular. Nahit'in gerçekleri görmesine yardım etmeye çalışır. Semra Seha adına bir davet tertiplenir. Nahit'le Vasıf Hatice hakkında konuşurken Nahit yeniden medrese odası günlerine geri dönmek istediğini söyler. Hatice gibi birçok yetenekle karşılaştığını, başka örneklerin olduğunu söyler.

Nahit'le Hatice'nin Birbirlerine Karşı Besledikleri Duyguları İfade Etmeleri Nahit Vasıf'la birlikte Servili Medrese'ye gitmek ve eski odalarında konyak içerken eski günleri yad etmek ister. Ardından sahne değişir. Nahit'in eve geldiği görülür. Kapıyı ona Hatice açar. Hatice Nahit'i içeri alır. Nahit Hatice'ye eve nasıl girdiğini sorar. Hatice oyun sırasında Rıza Baba'dan anahtarı çalmıştır. İkili aşk üzerine konuşur. Birbirlerine karşı besledikleri duyguları ifade ederler. Nahit Hatice'yi öpmek ister. Hatice Nahit'e bunu yapması durumunda bağıracağını ve insanları etrafa toplayacağını söyler. Hatice Nahit'in yatağındaki yastığın altına bir tabanca saklamıştır. Böylece duygularındaki samimiyeti göstermek ister. Hatice şarkı söylemek ister. Kırk yaşına gelmeden önce ölmek istediğini söyler. İkili sevişip birlikte olurken pencere camına oynadıkları oyunlar yansır.

Hatice'nin Nahit'e Geçmişile İlgili Gerçekleri Anlatması Vasıf dışarıda sokak kıyafetiyledir. Nahit-Hatice çifti birlikte. Aradan zaman geçmiştir. İkili arasında kıskançlıklar baş göstermeye başlamıştır. Kulisteki Nahit Hatice'yi merakla beklemektedir. Rıza Baba'ya onun nerede olduğunu sorar. Ancak tam bu sırada Hatice gelir. Annesinin ağırları olduğundan geç kaldığını söylese de bunun yalan olduğu bilinir. Nahit Hatice'nin yalan söylediğine inanır. Hatice Nahit'e kendisiyle ilgili gerçekleri anlatır. Aslında eşinden bir yıl önce ayrılmıştır. Hiç çocuğu yoktur. Zaten çocuk doğuramadığı için eşi kendisinden ayrılmıştır.

Nahit'in Sadi'yi Tiyatroya Geri Kabul Etmesi İkili arasındaki kıskançlıklar ve öfke devam eder. Kadri Nahit'e Sadi'nin geldiğini haber verir. Nahit Sadi'yle görüşmeyi kabul eder. Sadi Nahit'e yaptıklarından duyduğu pişmanlığı ve Necla'nın tiyatrodan ayrılmasından duyduğu üzüntüyü dile getirir. Kendini Sadi'nin yerine koyan, onunla empati yapan Nahit onu affeder ve tiyatroda yer alabileceğini söyler. Ayrıca Nahit Sadi'ye Necla'yla konuşacağını ve onu affedeceğini söyler. Böylece Sadi tiyatroya gelip gitmeye başlar.

Sadi'yle Hatice'nin Yakınlaşması Hatice'yle Sadi'nin yakınlaştığı görülür. Sadi sürekli olarak Hatice'nin odasındadır. Hatice'nin güldüğü erkeklerden biri Sadi olur. İkili siyaset üzerine konuşur. Hatice siyasetten pek anlamadığını söylese de Sadi'nin eskiden Nazi olduğunu bildiğini söyler. Vasıf Nahit'e Sadi'yi neden geri aldığını sorar. Nahit Vasıf'a Sadi'de kendisini gördüğünü ve Hatice'yi kaybetmesi durumunda onun durumuna düşebileceğini söyler. Nahit de Sadi'yi neden geri aldığını bilmemektedir.

Sadi'nin Hatice'yi Baştan Çıkarması Sadi Hatice'ye Necla'yla olan ilişkisi anlatır. Yaptığı hatalardan bahseder. Nahit'in Necla'yı kendisinden daha iyi tanıdığını söyleyerek ikili arasında bir ilişki yaşanmış olabileceğini ima eder. Bu durum Hatice'nin kıskançlık duymasına sebep olur. Sadi Hatice'ye Necla'yla ilgili birçok şeyi Nahit'ten öğrendiğini söyler. Sadi Hatice'ye geçmişte Necla'yla "Madmazel bana verir misin elini" adlı bir düetto yaptıklarını anlatır. Nahit odaya gelir ve Sadi'yi bir daha Hatice'nin odasına girmemesi konusunda uyarır. Ardından Hatice Nahit'in odasına gider ve ona olan kızgınlığını belli eder.

Nahit'in Sadi'den İntikam Alması ve Hatice'nin Nahit'ten İntikam Alması Ardından sahneye çıkılır. Sahneye çıkmadan önce Hatice Nahit'e bir mektup verir. Mektubu okuyan Nahit Sadi'ye çok öfkelenir. Hatice'nin Sadi'ye ilan-ı aşk edeceğini öğrenen Nahit sinir krizi geçirir. Aşırı sarhoş haldeki Sadi'yi sahneye atar ve onun rezil olmasını sağlar. Sadi'nin dostunun sevgilisini ayartmaya çalışan aşâğılık bir adam olduğunu söyler. Onu sahneden atar. Yaşanan olaydan derin bir üzüntü duyan Hatice yastığının altına tabancayı boş yere saklamadığını söyler. Oyunun sonunda silah ateşlenir. Oyun Hatice'nin tiradıyla son bulur.

Kişi İncelemesi

Nahit (Dışa Dönük/Yumuşak Başlı/Sorumlu/Duygusal Dengesiz/Deneyime Açık)

Oyunun başrolü olan Nahit tiyatrocu olabilmek için genç yaşlarında babasına karşı gelerek evden kaçmıştır. İstanbul'da tanıştığı Vasıf'la birlikte Servili Medrese'nin bir odasında kalmaya başlar. Açlık ve yoksulluk Nahit'i epeyce zorlar. Ancak Nahit hayallerini gerçekleştirebilmek için bütün zorluklara direnir. Darülbeydi tarafından yapılan seçmelere katılan oynanacak olan oyunda bir figüran rolü kapmaya çalışır. Burada Sadi'yle tanışır. Daha sonraki yıllarda Nuran Tiyatrosu'nu kurup tuvat yapmaya başlar. İbiş rolüyle herkesin beğenisini kazanır. Vedia'yla evlenir ve iki çocuğı olur. Ancak Sadi'nin uydurduğu bir yalan nedeniyle Nahit eşinden boşanır. İlerleyen yıllarda Nuran Tiyatrosu'na kantocu olarak başvuran Hatice'ye âşık olur. Ona sahip olmak ister ve onu kıskanır. Oldukça babacan bir mizaca sahip olan Nahit tiyatrosundaki her oyuncuya sayğı ve sevgiyle yaklaşır. Hatice'ye âşık olmasıyla birlikte duygusal olarak dengesizleşir. Özellikle Vasıf'la baş başa kaldığında melankoliye kapıldığı görülür.

Sanatsal Duyarlı Nahit, hem geleneksel tuvat oyunlarını hem de Çehov ve Pirandello gibi yazarların eserlerini sahneleyerek sanatsal çeşitliliğe açık bir vizyon sergiler. Cekamino'da Profesör Toti rolünü canlandırma konusunda duyduğu heyecan da bu yönünü destekler. Tiyatroya olan arzusu ve bağılılığı onun sanatsal duyarlılığının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Düzenli Nahit'in her oyuncu ve karakter için "düşünüp plan yaptığını" söylemesi, tiyatronun işleyişini titizlikle organize eden bir yönetici olduğunu ortaya koyar. Nuran Tiyatrosu'nun başında bulunan Nahit'in sorumlulukları diğerlerine göre daha fazladır. İçki içmemesi ve yaptığı işe olan gösterdiği sayğı ve disiplini sorumluluk faktöründen yüksek puan aldığını göstermektedir.

Lider Nahit, tiyatro topluluğunun lideri ve otoritesi olarak öne çıkar. Oyuncuları yönlendirmesi, kararlar alması ve toplulukla sürekli etkileşim hâlinde olması güçlü bir liderlik özelliğı gösterir. Tiyatroyla ilgili kararları Nahit alır. Dolayısıyla baskın bir karaktere sahiptir.

Vicdanlı Nahit başkalarıyla empati yapmayı bilir. Sadi'ye ve Hatice'ye iş vermesi, geçmişte kendisinin de yaşadığı yoksulluğu hatırlayarak yardımsever davranması onun oldukça vicdanlı ve empati seviyesi yüksek bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Melankolik Hatice'ye âşık olduğu dönemlerde geçmişini, yaşadığı zor günleri, tiyatrocu olmak için verdiği mücadeleyi ve eski evliliğini daha fazla düşünmeye başlar. Bunları düşünürken kendini sorgular. Yaptığı hataları düşünür. Özellikle Vasıf'la girdiği diyaloglar sırasında oldukça melankolik olduğu görülür. Kar, karanlık, boş sokaklar onu duygulandırır.

Öfke Sadi'nin itirafı karşısında yaşadığı ani duygu dalgalanmaları, Hatice'nin mektubunu okuduğunda "sinir krizi geçirmesi" ve Sadi'yi herkesin önünde rezil etmesi gibi durumlar Nahit'in öfke patlaması yaşadığı anlardır. İyi niyetinin suiistimal edildiğini görmek onu derinden sarsar.

Heyecanlı Hatice'nin kendisine göstermiş olduğu ilgi karşısında heyecan duyar. Oldukça mutlu olur. Mutluluğunu ve heyecanını davranışlarıyla ve söylemleriyle gösterir: "NAHİT – Haticeeee.. ama artık kimse ona Hatice diyemeyecek.. benden başka. Heheheeeey.. lütfettiler bana kraliçe hazretleri.. dizbağı nişanı verir gibi; "siz Hatice deyiniz, efendim." (Buğra 1988, 44).

Âşık Hatice'yi tanıdıkça ve onunla daha fazla şey paylaştıkça Nahit ona karşı duyduğu ilgi takıntı/obsesyon halini alır. Sürekli onu düşünür ve onsuzluk Nahit'e büyük bir ıstırap verir: "NAHİT – Bilmem. Onu bilsem rahatlardım. Aynadaki gülümseyişini.. sonra pat diye söyleyiverdiği bazı kelimeleri.. kelimeleri bile değil de, bir bakıverişini veya.. şöyle.. belli belirsiz bir eğiliverişini hatırlasam" (Buğra 1988, 50).

Hatice (Dışa Dönük/Yumuşak Başlı-Antagonist/Sorumlu/Duygusal Dengesiz/Deneyime Açık)

Hariciyeci bir babanın kızı olan Hatice varsıl bir aile tarafından büyütülmüştür. Dans, şan ve tiyatro gibi sanatlara yabancı değildir. Ancak babasının ölümünden sonra aile maddi olarak zor günler geçirmeye başlamıştır. Hasta annesine ve mektep öğrencisi olan kız kardeşine bakmak zorunda olan Hatice Ankara'da görev yapan yüksek bir memurla henüz on altı yaşındayken evlenmek zorunda kalır. Çocuk sahibi olması tıbbi olarak mümkün olmayan Hatice eşinden boşanmak zorunda kalır. Ailesinin geçimini sağlamak için kantocu olmak zorunda kalan Hatice Nuran Tiyatrosu'na iş başvurusu yapar. Gösterdiği performansla herkesi etkiler ve kısa sürede tiyatro topluluğunun gözdesi olur. Nahit ile Hatice arasında bir ilişki başlar. Açık bir ilişki yaşamaktan çekinilir. Ancak duygusal olarak aşırı dengesiz bir kişiliğe sahip olan Hatice Nahit'i Sadi'yle kıskandırır. Nahit'in Sadi'yi seyircilerin önünde rezil etmesinin ardından Hatice evdeki yastığının altına sakladığı tabancayı ateşleyerek kendini öldürür.

Estetik Duyarlı Hatice'nin karlı havaları sevmesi, böyle havalarda "insansız, zamansız ve mekânsız" hissetmesi ve bu duygudan haz duyduğunu ifade etmesi, onun içsel dünyasının şiirsel ve duygusal bir derinliğe sahip olduğunu gösterir. Hiç tiyatro deneyimi olmamasına, Darülbeyaz'a gitmemiş olmasına rağmen kantoculuk gibi tamamen bilinmeyen bir alana cesurca adım atması, onun yeni deneyimlere açık bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyar.

Azimli Nahit'in başlangıçtaki tereddütlerine rağmen kanto yapma konusunda ısrar etmesi ve zorluklarla baş edebileceğini defalarca vurgulaması, hedefine karşı gösterdiği disiplinli tutumu yansıtır. Yeteneğiyle azmini harmanlayarak tiyatronun vazgeçilmez parçalarından biri haline gelir.

Özgüvenli İlk gösterisinde makyajsız ve hazırlıksız görünmesine rağmen "özgüveni karşısında" Nahit'i bile rahatlatması, sahne önünde çekinmeyen, dikkat çekmekten kaçınmayan bir yapıya işaret eder. Sahneye çıktığında beklenenden çok daha fazlasını vererek oldukça başarılı olur. Seyircileri ve tiyatro oyuncularını etkilemeyi başarır.

Coşkulu Kanto gösterilerindeki enerjik ve gösterişli tavrı, seyirciyi coşturacak kadar canlı ve etkileyici bir sahne varlığı sergilemesi, dışadönük bir kişiliğin göstergesidir. Sahneye çıktığında oldukça coşkuludur. Onun coşkusuna gösterisini izleyen kişiler de kapılır.

Sıcak Nahit'e karşı geliştirdiği içten yakınlık, ona geçmişinden bahsetmesi ve "seni çok seviyorum" diyerek duygularını açıkça ifade etmesi, ilişkilerinde sıcak ve samimi bir tutum sergilediğini gösterir.

Kıskanç Sadi'nin Nahit ile Necla'nın geçmişine dair anlattıklarına kapılıp kıskançlık duyması, gerçek kimliğiyle ilgili sürekli yalan söylemesi ve sonunda sakladığı tabancayı ateşlemesi, duygusal istikrarsızlığının ve bastırılmış öfkesinin en uç noktada patlak verdiğini gösterir.

Melankolik Kendisini çevreleyen dünyada kendisini yalnız hissettiren şeylerden haz duyar. Gördüğü şeyler ona hüznü verir. Yaşadığı hayat, geçmişi ve şimdisi ona her açıdan hüznü vermektedir: "HATİCE - Bir yağmaya başladı mı kar, hep yağsın isterim ben.. duracak diye üzülürüm (...) Dalarım.. Bütün sesler erir gider.. görüntüler de öyle. Kendimi insansız, sokaksız, çarşısız buzul bölgelerinde sanırım" (Buğra 1988, 62).

Sitemkâr Sıfırdan zirveye ulaştığını düşünen Nahit'e sitem eder. Onu bencillikle suçlar. Bütün zorlukları ve acıları kendisinin yaşadığını sanmasına kızar. Hatice de büyük zorluklar ve acılar yaşamıştır. Kadınlığından dolayı bir erkeğe göre çok daha zor süreçlerden geçmiştir: "HATİCE - (...) Aç kalmış sonra İbiş. Ne bilirsin sen açlığı be! Yokluğu ne bilirsin sen! Erkeksin sen.. gider parkta sabahlayabilirsin... Borç isteyebilirsin. Açlığa dayanamayacağını gördün mü, dilenebilirsin. Yol kesebilirsin. Bir kadın ne yapar peki? Düşündün mü bunu?" (Buğra 1988, 77).

Sadi (Dışa Dönük/Antagonist/Sorumsuz/Duygusal Dengesiz/Deneyime Kapalı-Açık)

Darülbeydi için ihtiyaç duyulan niteliklere sahip uzun boylu ve yakışıklı bir erkek olan Sadi, sahneye koyulacak yeni oyunun seçmelerine Nahit'le birlikte katılmıştır. Yetenek bakımından gelecek vadetmesine de yakışıklılığı sayesinde rolü kapar. Daima vasatın biraz üstünde olmuş ve özgün hiçbir niteliği olmayan Sadi disiplinsizliği nedeniyle en sonunda Darülbeydi'den kovulur. Ancak orada bulunduğu yıllarda birçok klasik piyeste yer almıştır. Sadi hovarda, hedonist, habis ve sorumsuz bir mizaca sahiptir. Necla'yı evlilik vaadiyle kandırmaktadır. Alkoliktir. Her fırsat bulduğunda içki içmektedir. Avrupa'da Faşizmin yükselişte olduğu dönemlerde Nazileri destekler. Daha sonra Halk Fırkası'nın rakibi olur Serbest Fırka'yı desteklediği görülür. Nazilikten Serbestçiliğe geçiş yapan Sadi'nin nabza göre şerbet verdiği, ideolojik ya da siyasi bir duruşu olmadığı görülür. Nahit'in başarısını daima kıskanmış olan Sadi ondan intikam almak ister. Nahit'in Vedia'dan boşanmasına sebep olur ve Hatice'yi de baştan çıkarmaya çalışır.

Güvenilmez Necla'ya evlenme sözü vermesine rağmen bu sözü sürekli ertelemesi, "Necla'yla evlenmeye can attığını" söylemesine karşın yıllarca eyleme geçmemesi, sorumluluk alma konusundaki tutarsızlığını gösterir. Aynı zamanda kendisine tiyatrosunun kapısını açan Nahit'e karşı da sorumsuzca davranır.

Dürtüsel Sarhoş halde sahneye çıkması, konyak ikramını kabul edip aşırıya kaçması, davranışlarını disiplinli bir şekilde kontrol edemediğini, plansız ve anlık dürtülerle hareket ettiğini ortaya koyar. Hedonist bir yaşam biçimini benimsemiş olan Sadi'nin sorumluluk bilinci oldukça düşüktür.

Girişken Nahit'ten iş istemekten çekinmemesi, Hatice'nin odasına sürekli girip yaklaşma çabası içinde olması, atılgan ve inisiyatif alan bir tavır yansıtır. Sağlıksız bir biçimde de olsa insanlarla iletişime girmekten asla çekinmez. Kendine fazlasıyla güvenir ve insanları etkisi altına almayı başarır.

Çekici Hem Necla'yı hem de sonradan Hatice'yi kolayca etkileyebilmesi, karşısındakiyle rahatça sohbet edip yakınlık kurabilmesi, güçlü bir sosyal çekiciliğe sahip olduğunu gösterir. Nahit Sadi'ye güvenmemesi gerektiğini bilir. Vasıf ve diğer arkadaşları tarafından da defalarca uyarılır. Ancak Sadi kendini tiyatroya kabul ettirmeyi başarır.

Kıskanç Vasıf'ın da belirttiği gibi "aşırı kıskanç" bir yapıya sahip olması, güzel bir şey gördüğünde "entrikalar çevirmesi", uyumluluğun tam tersi bir eğilimi ortaya koyar. Nahit'in başarısını ve güzel kadınlarla birlikte olmasını kıskanır. Bundan dolayı Sadi Nahit'in arkasından onu zor duruma düşürecek oyunlar oynar.

Manipülatör Nahit ile Vedia'nın ayrılmasına sebep olacak bir yalan uydurması, sonradan Hatice'yi Necla ile ilgili imalarla kıskandırıp baştan çıkarmaya çalışması, başkalarının duygularını kendi çıkarı için kullanan bir tutum sergilediğini gösterir.

Bencil Sadi yalnızca kendini ve kendi çıkarlarını düşünmektedir. İnsanlara karşı olan tutumunda, hatta ideolojik yönelimlerinde bile tamamen pragmatiktir. Bir süredir birlikte olduğu ve onu

karşılıksız seven Necla'ya karşı bile oldukça olumsuz bir tavır takınır: "NECLA – (...) nikah bile demeden yıllarca çektim kahrını. Ama artık yok. Söyledim işte: İşin aslını öğrenmek için gidiyorum" (Buğra 1988, 30).

Habis Darülbeydi'de yaşadığı başarısızlığın ardından kendi tiyatrosunu kurmuş ve oldukça başarılı bir oyuncu olmuş olan Nahit'i kıskanır. Ona karşı düşmanca duygular besler. Bir süredir birlikte olduğu Necla bunu doğrudan Nahit'e söyler. Sadi Nahit'in başarılarını, kişiliğini, sahip olduklarını ve birlikte olduğu kadınları kıskanır: "NECLA – (...) Evet, evet; düşman o size. Bak ağabey" (Buğra 1988, 31).

Temalar

Toplum

Kültür Bu oyunda kültür teması, döneminin Türkiye'deki tiyatro dünyasının iki farklı yüzü üzerinden işlenir. Bir yanda halka açık, doğaçlamaya dayalı, kanto ve komik-i şehir gibi unsurlarla örülü geleneksel tuluat tiyatrosu; diğer yanda Darülbeydi'nin temsil ettiği batılı, klasik ve kurumsal tiyatro anlayışı vardır. Nahit ile Sadi'nin karşılaşması, bu iki kültürel dünyanın çatışmasını ve iç içe geçişini simgeler. Çehov ve Pirandello gibi yazarların oyunlarının Nuran Tiyatrosu'nda sahnelenmesi, tuluatın salt bayağı bir eğlence biçimi olmadığını, sanatsal bir dönüşüm geçirdiğini gösterir. Oyun içinde oyun tekniğiyle sahnelenen İbiş oyunları, geleneksel Osmanlı seyirlik kültürünü canlı tutarken, Cumhuriyet döneminin getirdiği toplumsal değişimi de yansıtır: Feyzullah Efendi'nin kızını istediği kişiyle evlendirmek istemesi karşısında seyircinin "artık kızların kendi eşini seçtiği" yönündeki tepkisi, eski değerlerle yeni cumhuriyet kültürü arasındaki gerilimi açıkça ortaya koyar. Ayrıca tiyatro camiasının kendine özgü bir alt kültürü, dayanışması ve hiyerarşisi de eserde belirgin biçimde işlenir. Nahit'in yoksul ve yetenekli gençlere kapısını açması, bu sanat çevresinin insancıl ama aynı zamanda rekabetçi doğasını yansıtır. Böylece oyun, geleneksel ile modern, halk kültürü ile seçkin sanat arasında bir köprü kurarak dönemin kültürel geçiş sürecini sahneye taşır.

İlişki

Aşk Bu oyunda aşk teması, farklı biçimleriyle karakterlerin hayatını derinden şekillendiren merkezi bir güç olarak işlenir. Nahit ile Hatice arasındaki ilişki, yaş ve statü farkına rağmen filizlenen tutkulu ama kırılmalı bir aşkı temsil eder; Nahit'in Hatice'ye duyduğu hayranlık zamanla derin bir bağlılığa dönüşür, ancak bu aşk güvensizlik, kıskançlık ve yalanlarla gölgelenir. Hatice'nin geçmişiyile ilgili sakladığı gerçekler, aşkın saflığını zedeleyerek ilişkiyi çatışmaya sürükler. Öte yandan Sadi ile Necla'nın aşkı, sadakat ve sabrın sırandığı bir bağ olarak öne çıkar. Necla'nın yıllarca Sadi'nin taşkınlıklarına katlanması, aşkın bazen fedakârlıkla eş anlamlı hale geldiğini gösterir. Sadi'nin hem Necla'ya hem de sonradan Hatice'ye yönelik tutarsız duyguları ise aşkın çıkar, kıskançlık ve entrikayla nasıl bozulabileceğini örnekler. Nahit'in geçmişte Vedia'yla yaşadığı başarısız ilişki de aşkın yıkıcı yanına dair bir hatırlatma niteliği taşır. Sonunda Hatice'nin Sadi'ye duyduğu geçici ilgi, Nahit'in öfkelerini ve kıskançlığını tetikleyerek trajik bir sona yol açar. Böylece oyun, aşkın hem yapıcı hem de yıkıcı gücünü, sahicilik ile aldatmaca arasındaki ince çizgiyi vurgular.

İhanet Bu oyunda ihanet teması, karakterler arasındaki ilişkileri derinden sarsan bir kırılma noktası olarak karşımıza çıkar. Sadi'nin, Nahit ile Vedia'nın ayrılmasına sebep olacak bir yalan uydurması, dostluk bağının ihanetle nasıl çürüyebileceğini gösterir. Bu itiraf, Nahit'i hem öfkelenendirir hem de derin bir hayal kırıklığına uğrattır. Hatice'nin kimliği ve geçmişiyile ilgili sakladığı gerçekler de bir tür duygusal ihanet olarak okunabilir. Nahit'e anlattığı yalanlar, aralarındaki güveni zamanla aşındırır. Oyunun doruk noktasında yaşanan asıl ihanet ise Sadi'nin hem Nahit'in dostluğunu hem de Hatice'nin aşkını istismar ederek onu baştan çıkarmaya çalışmasıdır. Bu durum Nahit'in gözünde Sadi'yi tamamen güvenilmez kılar. Hatice'nin Nahit'e yazdığı mektup ise Nahit için nihai ihanet anıdır ve onu sarhoş haldeki Sadi'yi herkesin önünde rezil etmeye sürükler. Böylece oyun, ihanetin yalnızca aşkta değil dostluk ve sadakatte de yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini vurgular.

Duygusal Dengesizlik

Kıskançlık Kıskançlık teması hem aşk hem de dostluk ilişkilerini zehirleyen yıkıcı bir güç olarak işlenir. Vasıf'ın Nahit'i Sadi'nin aşırı kıskanç ve hasetçi bir yapıya sahip olduğu konusunda uyarması, bu duygunun oyunun ilerleyen bölümlerinde nasıl bir felakete dönüşeceğini habercisidir. Nitekim Sadi

Nahit'in başarısını ve Hatice'ye duyduğu aşkı kıskanarak onu elinden almaya çalışır. Bu kıskançlık, Sadi'yi Hatice'yi baştan çıkarmaya, Nahit ile Necla arasındaki yakınlığı abartarak Hatice'yi de kıskandırmaya iter. Öte yandan Nahit'in kendisi de Hatice'nin Sadi'ye gösterdiği ilgi karşısında derin bir kıskançlığa kapılır. Bu duygu onu akıl dışı ve öfkeli bir davranışa, Sadi'yi herkesin önünde rezil etmeye sürükler. Hatice'nin Nahit'in Necla ile geçmişte bir ilişkisi olabileceğine dair imalar karşısında duyduğu kıskançlık da ilişkiler ağını daha da karmaşıktırır. Böylece kıskançlık, oyundaki neredeyse tüm karakterleri saran, güveni aşındıran ve trajik sona zemin hazırlayan ortak bir duygu olarak öne çıkar.

Adalet

İntikam İntikam teması, ihanetle sarsılan ilişkilerin doğal bir uzantısı olarak sahneye taşınır. Nahit, Sadi'nin kendisine ve Vedia'ya karşı ihanetini öğrendiğinde önce şaşkınlık ve üzüntü yaşasa da zamanla bu duygu bir intikam arzusuna dönüşür. Sadi'yi topluluktan kovarak ona ilk cezasını verir. Ancak asıl büyük intikam sahnesi, Hatice'nin Sadi'ye duyduğu ilgiyi öğrendiği anda gerçekleşir. Nahit, sarhoş haldeki Sadi'yi sahneye sürükleyip herkesin önünde küçük düşürerek hem kişisel öfkesini hem de kıskançlığını tatmin eder. Bu sahne, intikamın yalnızca bireysel bir tatmin değil, aynı zamanda toplumsal bir aşağılama aracı olarak kullanıldığını gösterir. Öte yandan Hatice de kendince bir intikam alır. Yastığın altına sakladığı tabancayı sonunda ateşleyerek, yaşadığı hayal kırıklığına ve aldatılmışlık duygusuna kendi çapında bir karşılık verir. Böylece oyun, intikamın öfkeden doğduğunu ama sonunda yıkıcı ve geri dönüşü olmayan sonuçlara yol açtığını sahneye taşır.

Psikoloji

Yalnızlık Yalnızlık teması, karakterlerin gösterişli tiyatro dünyasının ardında sakladıkları içsel boşluk üzerinden hissettirilir. Nahit'in gençliğinde paşa babasına karşı gelip evden kaçması ve medresede aç, parasız, kimsesiz günler geçirmesi, onun tiyatroyu bir sığınak olarak kurmasının ardındaki derin yalnızlığı ortaya koyar. Hatice'nin karlı havaları "insansız, zamansız ve mekânsız" hissettiği için sevmesi, onun da yaşamında taşıdığı yalnızlığın örtük bir itirafıdır. Necla'nın yıllarca Sadi'yi sabırla beklemesi, sevdiği kişinin yanında bile duygusal olarak yalnız kalabileceğini gösterir. Nahit'in dış görünüşü ve başarısı nedeniyle güçlü görünse de sevdiği kişiyi kaybetme korkusuyla sürekli bir iç sıkıntısı yaşaması, onun da toplumun içinde aslında derin bir yalnızlık taşıdığını ortaya koyar. Böylece oyun, sahne ışıklarının ve alkışların ardında, karakterlerin her birinin kendi hikâyesiyle baş başa kaldığı bir yalnızlığı ustalıklı sezdirir. Nahit'le Vasıf arasında geçen bazı diyaloglar, başkarakterin yaşadığı derin yalnızlığı gözler önüne serer.

Değişim

Geçicilik Hem tiyatro sanatının doğasında hem de karakterlerin ilişkilerinde belirgin biçimde hissettirilir. Sahnenin kendisi geçici bir dünyadır. Işıklar söner, oyunlar biter, alkışlar diner ve her gece yeniden başa dönlür. Bu döngüsellik hayatın da bir o kadar geçici ve tekrar eden bir doğası olduğunu sezdirir. Leyla'nın parlak döneminin ardından yerini Hatice'ye bırakması, sahnedeki başarının ve popülerliğin kalıcı olmadığını, her yıldızın bir gün sönebileceğini gösterir. Hatice'nin "kırk yaşına gelmeden ölmek istediğini" söylemesi, gençliğin, güzelliğin ve tutkunun geçiciliğine dair derin bir bilinci yansıtır. Nahit ile Hatice arasındaki aşk da başlangıçtaki yoğunluğunu koruyamaz. Yakınlaşma, güven ve mutluluk zamanla yerini kıskançlık ve çözülmeye bırakır. Böylece oyun, sahnedeki parıltının da insan ilişkilerindeki tutkunun da er ya da geç sona ereceğini, hiçbir şeyin kalıcı olmadığını vurgular.

Kaynakça

Buğra, Tarık. *İbiş'in Rüyası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Kuşak, Meryem. «*Tarık Buğra'nın Tiyatroları*.» Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas, 2012.